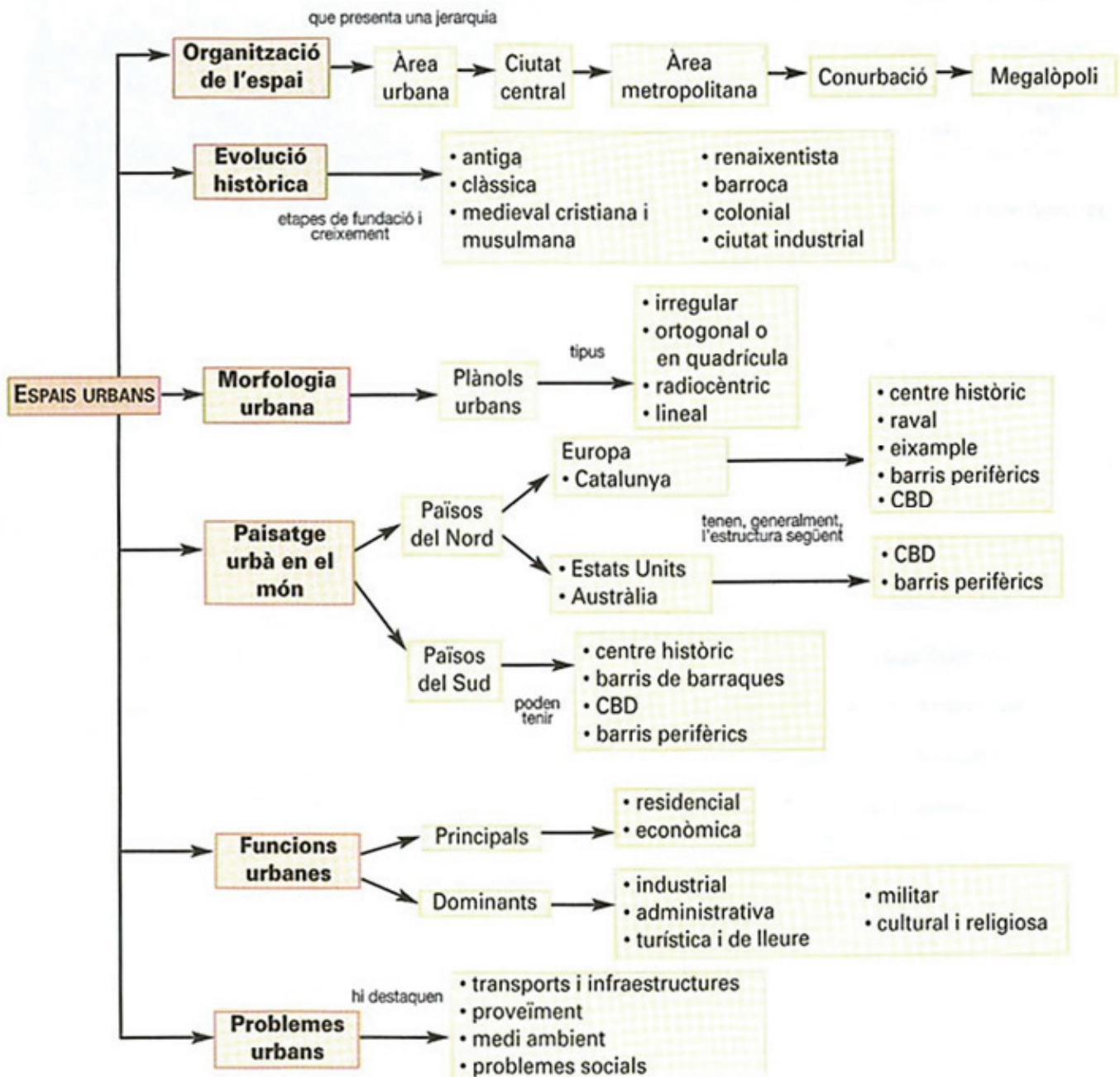

INTRODUCCIÓ / QUADRE ESQUEMÀTIC

TERMINOLOGIA / DEFINICIONS

Agents urbans

Persones o institucions les activitats dels quals repercuteixen en la configuració urbana (propietaris del sòl, promotors immobiliaris, propietaris industrials, organismes públics, etc.).

Aldea

Nucli de població més petit que un lloc o poble. [veure Llogaret]

Àrea

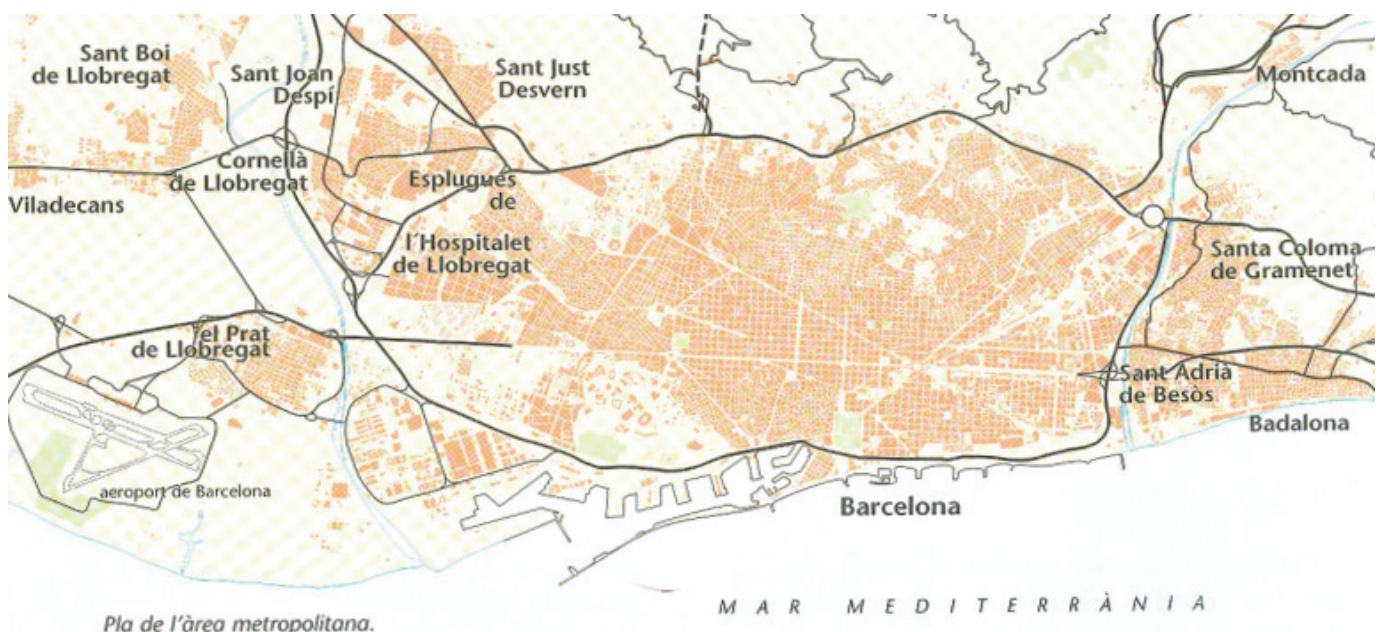
Porció d'una superfície, especialment de superfície terrestre.

Àrea comercial

Zona geogràfica integrada per una sèrie de municipis que, comercialment, graviten sobre un nucli urbà (*centre d'àrea*) que ha esdevingut autosuficient i ha obtingut un grau d'especialització comercial adequat per a proveir dels productes d'ús més comú a la seva pròpia població i a la dels municipis atrets, a través del seu comerç detallista. Algunes àrees comercials contenen una *subàrea comercial* o més.

Àrea metropolitana = Hinterland

1. En l'àrea metropolitana sempre hi ha una ciutat central (nucli principal) amb una forta influència sobre el territori que l'envolta, és a dir, amb una importància superior a la resta de ciutats del conjunt. [veure conurbació i megalòpoli]
2. Agrupació territorial superior al terme municipal d'una gran ciutat, i que normalment inclou diversos municipis, per a l'endegament dels serveis públics que exigeixen una gestió o planificació sobre un territori més extens. La forta concentració urbana de moltes grans ciutats en provoca un creixement en extensió fins a arribar, sovint, a municipis veïns, i això exigeix de planificar-se urbanísticament i d'endegar molts de llurs serveis (accessos, transports, serveis de subsòl, etc.) amb un tractament que englobi tots els municipis afectats; exigeix també normalment la creació d'un organisme amb representativitat política, competència administrativa i mitjans econòmics suficients per a decidir sobre les actuacions públiques d'aquesta àmplia zona. Tenen legalment reconeguda àrea metropolitana —dita també regió, comarca i d'altres denominacions— les ciutats de Barcelona, Bilbao, Estocolm, Londres, Madrid, Milà, Moscou, París, València, Washington, i moltes altres.

Pla de l'àrea metropolitana.

Àrea suburbana

Espai situat fora de la ciutat (morfològicament delimitada), però que s'hi integra funcionalment. Comprèn, doncs, una aurèola de **nuclis satèl·lits** (veure ciutat satèl·lit) i les vies de comunicació, les aigües, els boscs i els camps (conreats o no) que els separen de la ciutat i entre ells. Per això hom ha proposat també el terme **àrea rururbana**. Així s'explica que prolonguin funcions intraurbanes (residencial, de dormitori, industrial, de distribució comercial) i n'assumeixin d'altres d'específiques: hortícola, allotjament, annexos urbans (els principals), llocs d'esbarjo, etc. Una gran ciutat, juntament amb l'àrea suburbana (que pot incloure altres ciutats prou importants), és anomenada sovint *àrea metropolitana*.

Àrea urbana

1. Àrea d'una població amb construcció contínua i compacta.
2. Nucli amb un nombre de població que supera l'establert per l'administració per a ser considerat una ciutat.

Barri

Cadascuna de les parts en què es divideix un poble gran, una vila, una ciutat. El barri, element constitutiu de tota agrupació urbana, correspon alhora, com gairebé tots els conceptes urbanístics, a una entitat sociològica i immaterial que fa referència a un grup social, part de la comunitat urbana, i també al marc físic, component de la ciutat, suport de la vida de relació interna d'aquella subcomunitat urbana.

Caseria

Agrupament de cases separades del nucli principal d'una població, sorgit amb una certa independència respecte a aquest (cosa que el diferencia del barri).

Central Business District (CBD)

(Districte o Centre de Negocis | Sector Central de Negocis | Àrea Central Terciària)

Solen estar localitzats en el centre de la ciutat o en àrees de 'nova centralitat'. Per tant, en entorns amb alta densitat de trànsit de persones i vehicles, amb una elevada concentració d'ocupació, amb una bona xarxa de comunicacions urbanes i sovint interurbanes, amb un baix nombre de població resident i, a més, les construccions solen ser fetes en alçada.

Al CBD és on es desenvolupen les principals activitats financeres i comercials de la ciutat. Aquestes àrees concentren moltes altres activitats interdependents entre elles (empreses de serveis: empreses de gestió immobiliària, companyies d'assegurances, empreses d'oci i lleure, dependències de l'administració pública, seus centrals d'empreses industrials, etc.), per tenir un accés fàcil i per estar situades en indrets emblemàtics i representatius de la ciutat. Aquests indrets corresponen a les àrees més emblemàtiques de les ciutats catalanes, situades a cavall entre la ciutat vella i els eixamples: el passeig de Gràcia i la Diagonal a Barcelona, la zonal al voltant d'elles places de Mercadal i de Prim i els Ravals a Reus o la Rambla a Igualada.

En els darrers anys, però, hi ha un desplaçament d'aquestes activitats, sobretot de la comercial, a zones de la perifèria. És el cas dels grans hipermercats, que necessiten extensos espais (per a l'exposició dels productes, l'emmagatzematge i l'aparcament) i que se situen prop de grans artèries de comunicació (autopistes o autovies). La descentralització s'ha produït algunes vegades amb èxit (eix Macià a Sabadell) i d'altres amb no tant (al voltant de la B-30 al Vallès Occidental).

Un aspecte específic de les ciutats dels EUA són els **gratacels**, sobretot als CBD. Es construïren, quan la producció d'acer ho permeté, per dos motius principals: pel problema de trobar sòl edificable al centre d'aquestes ciutats, i també per una qüestió d'eficàcia econòmica i social: les relacions a l'interior de l'edifici són més ràpides i eficaces en el pla vertical (construcció en alçada) que en el pla horitzontal ('a peu de terra, en planta').

Centre

Nucli de la població en el qual convergeixen les principals activitats econòmiques o administratives d'una comarca o regió.

City

Mot emprat per a designar el sector central d'una ciutat, on convergeixen totes les activitats administratives i econòmiques. Deu la seva expansió a la City de Londres; actualment els urbanistes nord-americans han introduït el concepte més clar *Central Business District* (CBD).

Ciutat = Zona urbana (A PARTIR DE 10.000 HABITANTS)

Les ciutats, molt especialment les grans ciutats, són la base de l'estructuració del territori. Això és així perquè les àrees urbanes cada cop concentren una part més important de la població mundial, però també perquè les formes de vida urbanes s'estenen de manera creixent a moltes àrees rurals del planeta. Les ciutats no es desenvolupen al mateix ritme a tot el món, mentre que als països desenvolupats es dona una estabilització, en els països en vies de desenvolupament el procés d'urbanització és molt ràpid. Causes: En els països desenvolupats la població creix poc perquè el creixement natural és baix. A més degut als elevats preus del sòl urbà, la població jove tendeix a desplaçar-se fora de les grans ciutats buscant habitatges més assequibles i millor qualitat ambiental. Pel que fa als països en vies de desenvolupament, la població urbana creix molt perquè el creixement natural és molt alt i també perquè es continua donant el fenomen de l'èxode rural.

Les ciutats són focus econòmics i culturals que projecten la seva activitat i la seva producció cap a l'exterior tot exercint, a la vegada, una important atracció sobre les àrees que les envolten. Així s'estableix una trama de relacions i intercanvis i una jerarquia entre els diferents nuclis que van configurant els grans sistemes urbans actuals.

Lloc d'assentament humà i de construcció estable, les dimensions del qual són en funció de nombroses i diferents consideracions. Per damunt dels criteris administratius, la ciutat és definida pel conjunt d'una sèrie de factors, com el nombre d'habitants, el nombre de serveis que ofereixi, pels condicionaments històrics, la seva morfologia i el tipus de vida dels seus habitants; aquests factors poden canviar segons els països i les àrees culturals a què la definició és aplicada (a priori, és un terme que costa de definir). Són, però, fonamentals una certa aglomeració de població i unes funcions no agrícoles d'aquesta població.

Població gran per contrast amb les viles, els pobles i el camp. De totes maneres es fa difícil donar-ne una definició universalment vàlida perquè es barregen molts criteris diferents per a caracteritzar-les i, a més, solen variar entre territoris o països. Els criteris basats en el nombre d'habitants (quantitatius), la densitat de població o l'ocupació de la població activa no són vàlids a tot arreu perquè les mateixes xifres poden tenir significats diferents segons el grau de desenvolupament del país. Altres criteris, com el tipus d'agrupament dels edificis o dels carrers, les característiques sociològiques de la població o les institucions administratives són imprecisos i no permeten establir comparacions entre diferents zones mundials.

El nombre de ciutats en un territori, la grandària i la distribució d'aquestes en el terreny depèn de diversos factors, tals com: de la quantitat de béns i serveis que s'ofereixin, de l'extensió disponible i/o ocupada, de les característiques de l'àrea o àrees d'influència, etc.

A les ciutats s'ha de vetllar per satisfer al màxim les necessitats de la població... [→ veure municipi]
[≥10.000 habitants]

Segons el nombre d'habitants les aglomeracions humanes, a Espanya, es classifiquen en:

Zones rurals: menys de 2.000 habitants. (= Llogaret)

Zones intermèdies o Zones semiurbanes: entre 2.000 i 10.000 habitants. (= Poble)

Zones urbanes: més de 10.000 habitants. (= Ciutat)

Aleshores, a Espanya es considera ciutat a partir dels 10.000 habitants, mentre que al Japó han de superar els 30.000, als Països Baixos els 20.000, o a Suècia els 200.

A **Catalunya** el poblament rural pot ser concentrat (agrupat en un nucli), o dispers (nuclis i també cases aïllades o disperses).

Com a conseqüència d'aquesta dispersió (el mateix nombre d'habitants ara viu en una superfície més àmplia) han anat apareixent noves formes d'urbanització que es troben a mig camí entre allò que es considera zona urbana i zona rural; donat lloc al concepte de **ciutat difusa** situada a la perifèria de l'àrea metropolitana.

Principals zones urbanes que es poden distingir en la majoria de ciutats:

- **Central Business District** (CBD) | Districte o Sector Central de Negocis | Àrea central terciària. [→ veure CBD]
- **Àrea residencial:** la funció residencial és la predominant i presenta una important diferenciació segons els nivells de renda. Així, es poden diferenciar: el eixamples de renda mitja o alta amb serveis correctes i bones comunicacions, els nuclis antics que poden presentar característiques diferents segons es tracti de zones importants pel seu patrimoni històrico-artístic o bé de zones degradades amb població de renda baixa i, finalment, els barris perifèrics que també poden presentar diferències segons es tracti de zones de renda alta – amb bons serveis i ben comunicats – o zones de renda baixa sovint mancades de serveis i mal comunicades.
- En algunes ciutats encara es poden trobar àrees industrials tot i que, en general, aquestes estan en retrocés degut a l'elevat preu del sòl, a la contaminació que produeixen les indústries i a la seva necessitat de connectar fàcilment amb les vies de transport.

Funcions que s'hi desenvolupen en la majoria de ciutats:

Funció residencial: funció característica de la ciutat (tothom ha de tenir un lloc per a viure i descansar), que ocupa la major part del sòl urbà i que presenta una **segregació espacial** relacionada amb els diferents nivells de renda de la població. Cal destacar:

Els **barris antics**, habitats per població de classe baixa o marginal Els **eixamples**, espais residencials de classes mitjanes, amb tendència a convertir-se en zones de serveis.

Les **perifèries urbanes**, on es troben dos tipus diferenciats: les **zones suburbials o ciutats dormitori** (mal planificades, amb manca de serveis i habitades per classes baixes) i les àrees **suburbanes** (zones residencials de classe alta o mitjana, amb bons serveis i comunicacions).

Funció econòmica: totes les ciutats la tenen i pot estar relacionada amb la indústria, el comerç o els serveis.

Funció administrativa i de serveis: són ciutats on es concentren els òrgans polítics, l'administració pública (com les capitals dels Estats, de CC.AA. o de províncies), els òrgans financers o la gestió de les activitats terciàries, generades per les grans empreses. Aquesta funció s'acostuma a desenvolupar en el centre de la ciutat, normalment en el barri antic però també en àrees de nova creació.

[S'ha d'esmentar i explicar la denominació **Central Business District** (CBD)] [→ veure CDB].

Funció industrial: són ciutats que depenen d'una indústria, un jaciment o una font d'energia. Cal destacar que s'ha traslladat a la perifèria en els anomenats polígons industrials i parcs tecnològics per raons d'espai, comunicació i problemes de contaminació.

Funció comercial: present sempre a tota ciutat ja que s'hi duen a terme les operacions de compra-venda, encara que algunes tinguin com a **funció dominant** una altra funció econòmica, com la industrial. Cal definir-la i diferenciar el comerç especialitzat ubicat en les zones cèntriques, i els grans magatzems o hipermercats instal·lats sovint a la perifèria per raons d'espai i accessibilitat. La quantitat i la importància d'aquestes transaccions depenen de la situació geogràfica i el pes econòmic de la ciutat.

Altres funcions: **Turística i de Lleure** (Benidorm, Marbella, Lloret de Mar, Palma de Mallorca, Barcelona, Milà, Florència, Venècia, París, Califòrnia (Disneyland), Vilaseca-Salou (Port Aventura)), funció militar (Saragossa, Barcelona...), Funció Cultural (Toledo, Salamanca, Barcelona, París, Londres, Roma...) i **Religiosa** (Roma / El Vaticà, Santiago de Compostela, Jerusalem, La Meca...)

Ciutat dormitori o Zona suburbial

Té un origen vinculat al desenvolupament industrial i, a vegades, sol presentar una sèrie de problemes o mancances de planificació. Ciutat en la qual predomina la funció residencial, mancada de llocs de treball i en què la població es desplaça a una altra ciutat per treballar.

Ciutat industrial

Ciutat originada per la indústria, que hi és la funció predominant. Entre els factors determinants d'aquest tipus de ciutat hi ha la proximitat de les primeres matèries (actualment poc important si el transport pot ésser fet sense dificultat) i la facilitat de reclutar mà d'obra barata. Les ciutats industrials no han sorgit solament a causa de les necessitats creixents de les regions que les envolten, sinó que algunes vegades hi resulten sobreposades, i només poden desenvolupar-se mitjançant mà d'obra exterior. Els tipus principals de les ciutats industrials són els centres miners i les ciutats especialitzades en indústries de transformació.

Ciutat satèl·lit

Tipus de ciutat de segon ordre que, malgrat ésser supeditada a la gestió econòmica o financera d'una gran ciutat, constitueix per a la seva població un medi vital permanent. És de fundació voluntària, en el marc d'una planificació física del territori, i és incompatible amb una bona estructura urbana o regional, que requereix, si no l'autosuficiència que hom reserva per al conjunt regional, sí, almenys, l'autonomia.

Colònia industrial

Conjunt d'instal·lacions industrials separat dels nuclis de població, amb cases per a obrers i encarregats, església, escola, economat i altres dependències.

Conurbació

1. Continu urbà resultant del creixement simultani, recíprocament influït, de dues o més ciutats pròximes, i que arriba fins a fer desaparèixer l'espai rural intersticial.
2. Conjunt de poblacions o nuclis urbans, originàriament separats, que formen una àrea edificada amb continuïtat física.
3. Conjunt de ciutats que han nascut separades però que, amb el temps i a causa del seu creixement, s'han unit i han originat una única superfície urbana, encara que mantenint cadascuna les seves funcions originàries. Exemples: a Catalunya (Tarragon-Constantí-Vila-Seca) i, a Andalusia (Cadis-San Fernando-El Puerto de Santa María). A Holanda, a la regió urbana holandesa de Randstad (ciutat anular) formada per Rotterdam, l'Haia, Amsterdam i Utrecht.

4. Es dona quan en una gran regió urbana no hi ha un nucli central amb un predomini clar, sinó que existeixen diversos nuclis d'importància igual o similar. La conurbació té una estructura polinuclear, caracteritzada per l'abundància de les activitats secundàries i terciàries i per un gran intercanvi de fluxos entre les ciutats que en formen part.

A diferència de l'àrea metropolitana, existeixen diversos nuclis centrals d'importància similar o igual. En una conurbació es poden trobar diverses àrees metropolitanes integrades. [veure àrea metropolitana i megalòpoli]

Desurbanització residencial

En els països industrialitzats viure al centre de la ciutat cada vegada és menys pràctic i poc sostenible. Aleshores, es dona un allunyament de les zones residencials del centre urbà i del lloc de treball; generant una major dependència del col·lectiu del vehicle com a medi de transport privat. Aquest fet dona peu a una **segregació socioespacial** ja que en el centre de les ciutats resta una població més envellida i pobra i amb una major presència de col·lectius immigrants.

Districte

Divisió territorial d'una població per a facilitar-ne l'administració, el govern, etc.

Eixample

Conjunt de cases i carrers nous amb què s'eixampla una població. Aquest procés físic de creixement urbà és sovint subjecte a un projecte d'urbanització. Respon a la concentració extraordinària de la població, la indústria i el trànsit a les ciutats durant la primera revolució industrial, que féu necessari llur expandiment fora dels antics recintes emmurallats.

Els carrers són rectilinis i s'encreuen formant un angle recte, que origina illes rectangulars o quadrades. Els edificis es disposen ordenadament. A l'eixample de Barcelona, les illes estan tallades a les cantonades, anomenades xamfrans, formant un octògon.

Equipament urbà

A les aglomeracions urbanes, conjunt dels elements necessaris per al compliment de llurs funcions: la reproducció de la força de treball (equipaments escolar, sanitari, social i d'instrucció: clubs, biblioteques, cinema, espais verds), la producció i, sobretot, distribució de les mercaderies (equipament comercial: magatzems, oficines, etc, i de transports), l'administració pública (edificis i oficines públiques) i la dotació d'infraestructures (vies públiques, energia: electricitat, gas, etc; comunicacions: telèfon, correus, etc; aigua i clavegueram).

Estructura urbana

Conjunt articulat d'espais de la ciutat, diferents segons les funcions que s'hi desenvolupen.

Fluxos del sistema

Conjunt d'intercanvis de tota mena que s'estableixen entre els nuclis d'un sistema urbà: de persones, vehicles, productes manufacturats, trucades telefòniques, correus electrònics, etc.

[→ veure Sistema Urbà i Sistema Urbà integrat]

Globalització

(extret d'una Pauta de Correcció de Selectivitat)

L'alumnat hauria de dir en la definició del concepte globalització com a mínim, i amb les seves paraules, que avui en dia l'economia dels diferents estats estan integrada en una sol sistema econòmic mundial i que els centres de decisió de l'economia ja no depenen dels estats sinó de les grans empreses multinacionals i dels sistemes financers. També pot dir que la globalització vol dir comprar qualsevol producte fet a qualsevol lloc del planeta. (0,5 punts per definició)

El comentari de quatre característiques, que poden ser les mateixes del text o altres, valdran 1 punt. Entre altres poden esmentar el lliure mercat, l'intercanvi de productes per tot arreu, la importància de les transnacionals, lliure circulació de capitals i de persones, monedes úniques i/o convertibles, etc.

Hinterland

1. Rerepaís. [veure Rerepaís]

2. El hinterland es un territorio o área de influencia. Específicamente, según la doctrina del hinterland, este concepto se aplica a la región interna situada tras un puerto, donde se recogen las exportaciones y a través de la cual se distribuyen las importaciones.

La palabra hinterland proviene del idioma alemán, y significa literalmente "tierra posterior" (a una ciudad, un puerto, etc.). En un sentido más amplio al anterior el término se refiere a la esfera de influencia de un asentamiento. Es el área para el cual el asentamiento central es el nexo comercial. Como Hinterland se conocieron asimismo las zonas que rodeaban a las antiguas colonias europeas en África, que, aunque no pertenecían a la colonia, fueron influenciadas por ésta.

Localitat

1. Poble o lloc determinats. Des del punt de vista geogràfic hom pot distingir, en una localitat determinada, l'emplaçament estricte i la situació dins un marc més ampli.

2. Entitat urbana sense jurisdicció pròpia, formada, en general, per un nombre relativament escàs d'habitants.

Llogaret = Zona rural (MENYS DE 2.000 HABITANTS)

Nucli de població més petit que un lloc o poble, que posseeix o ha posseït alguna de les característiques d'aquest (església, terme propi, personalitat administrativa, etc), encara que no forma, ni ha format en època recent, municipi ni parròquia. [**≤ 1.999 habitants**]

Megalòpoli

1. Ciutat principal d'una contrada.

2. Nom amb què hom designa un conjunt de metròpolis que formen una enorme aglomeració urbana. Aquest terme fou utilitzat pel geògraf Jean Gottmann per a designar la façana marítima del NE dels EUA, que, al llarg d'uns 800 km de longitud, s'estén des de Boston fins a Washington, passant per Nova York, Filadèlfia i Baltimore.

3. És un sistema integrat per diverses conurbacions i àrees metropolitanes que succeeixen durant centenars de quilòmetres i on viuen molts milions de persones. Una megalòpoli és una gran regió urbana amb múltiples nuclis centrals de diversa importància, amb més de 20 milions d'habitants, ion es desenvolupen complexes xarxes d'activitats econòmiques, les quals generen enormes intercanvis de fluxos. Un exemple podria ser Boston - Nova York i Washington.

Municipi

1. Circumscripció administrativa bàsica, regida per un ajuntament, mitjançant es divideix el territori espanyol.
2. Conjunt d'habitants d'un terme jurisdiccional regit per un ajuntament.
3. Terme o territori sota la jurisdicció d'un ajuntament.
4. Un municipi és una entitat administrativa composta per un territori clarament definit i la quantitat de població existent dona peu a classificar-se en ciutat, poble o llogaret, o en una agrupació dels mateixos. El municipi és el nivell bàsic d'organització territorial. El municipi és regit per un òrgan col·legiat generalment anomenat ajuntament, municipalitat o alcaldia. Els municipis han de tenir capacitat de gestionar i representar els interessos de la col·lectivitat.
5. Associació natura, reconeguda per la llei, de persones i béns, determinades per les necessitats de relacions de veïnat, dintre el terme o territori sotmès a una jurisdicció d'un ajuntament.
6. Municipis: és una unitat territorial comuna a tot l'estat i és el nivell de gestió més proper a la ciutadania, ja que les seves competències estan relacionades amb els serveis de planificació urbana, transports, residus, abastament d'energia, aigua, aliments, etc. La institució responsable és l'ajuntament.

Els municipis són administrats pels ajuntaments mitjançant un alcalde o alcaldessa, i un nombre de regidors o regidores, que estan en funció del nombre d'habitants.

Principals competències municipals: salubritat pública, seguretat en llocs públics, protecció del medi ambient, enllumenat públic, urbanisme, cementiri, recollida de residus, transport públic, el subministrament d'aigua i energia elèctrica, xarxa de clavegueram i d'infraestructures i comunicacions, pavimentació, disponibilitat de recursos, de matèries primeres i d'aliments, reciclatge i tractament dels residus i la recollida de d'escombraries, la reducció de la contaminació i el tractament de les aigües residuals, , etc... (versus la sostenibilitat). [→ veure ciutat]

El principal problema dels municipis petits és la manca de recursos i, sovint, tenen dificultats per oferir alguns dels serveis bàsics.

El 21,5% dels municipis catalans tenen menys de 250 habitants. Aquesta fragmentació genera una manca de recursos i una dificultat per prestar amb eficàcia els serveis.

Nucli industrial

Lloc on es concentra predominantment la indústria. La indústria té una certa tendència a situar-se prop de les ciutats com a conseqüència d'una sèrie de factors: per la proximitat a un gran nombre de consumidors, la facilitat per accedir a diferents sistemes de transport, per la facilitat de les comunicacions, per la proximitat a les primeres matèries, per l'abundància de mà d'obra disponible, especialitzada i/o barata, per possibles avantatges fiscals, per estar prop del centres de poder, per facilitats aranzelàries (plans de desenvolupament), per possibles sinèrgies empresarials, per reducció de costos, etc.

Nucli urbà

Sector primitiu d'una ciutat al voltant del qual aquesta s'ha expandit. A Europa, construïts generalment abans de la revolució industrial, els nuclis urbans han sofert un canvi en llurs funcions: han passat d'ésser el lloc d'habitació a ésser una zona de comerços i oficines. Aquest canvi ha transformat la zona arquitectònicament i urbanísticament i ha originat problemes de conservació, que són un dels aspectes que més preocupen actualment dins l'urbanisme.

Perifèria

Extrems o marges de qualsevol entitat geogràfica, en contraposició al centre, i, més específicament, els d'una ciutat.

Pla urbanístic

1. Representació, en una superfície plana o en maqueta, de l'ordenació, total o parcial, d'una ciutat o d'un nucli o conjunt de nuclis urbans. Hom parla sovint de *pla metropolitana, comarcal, etc.*, segons que sigui una metròpoli o àdhuc tota una comarca el que és objecte del pla.
2. **Ordenació sistemàtica**, total o parcial, d'una ciutat o d'un nucli o conjunt de nuclis urbans, en previsió i amb programació del seu creixement futur. Bé que el nom és recent, el contingut i les finalitats dels plans urbanístics responen a institucions antiquíssimes: cada cop que, no pas espontàniament, sinó per raons demogràfiques, polítiques o militars, era establerta o transformada una ciutat, una zona o un nucli urbans, hi era aplicat, si més no embrionàriament, un pla urbanístic. La gran extensió i complexitat de les ciutats i els nuclis urbans contemporanis fa que hom hagi de planificar a escala més àmplia, i així hom parla de plans metropolitans, comarcals, etc.

Planificació urbana

1. Conjunt d'actuacions (legislar -redactar lleis- i vigilar-ne el seu compliment) que realitzen les administracions per tal de regular l'ús que es fa del sòl a la ciutat.
2. Estructuració i organització del territori urbà a partir de l'estudi del sòl, de les seves funcions, del creixement de la població, dels municipis del voltant, etc.

Població

Conjunt d'individus d'una mateixa espècie que habiten en una àrea determinada o en un medi limitat convencionalment.

Poble = Zona semiurbana (ENTRE 2000 i 10.000 HABITANTS)

Població petita, poblat, inferior a una vila o a una ciutat. **[2.000 ≤ X ≤ 10.000 habitants]**

Polígon industrial

Nucli de creixement industrial que respon a una localització específica de les indústries. És utilitzat per a descongestionar les zones industrials molt saturades o bé per a activar econòmicament els sectors més endarrerits.

Quart Món

Són els nuclis de pobresa situats en àrees urbanes del món desenvolupat. Algunes característiques pròpies d'aquestes zones són: l'amuntegament, la degradació dels habitatges, l'escassetat de serveis públics i la notable existència d'inadaptació i marginació social. El límit de pobresa se situa quan les persones tenen uns ingressos inferiors a la meitat de la mitjana de la renda familiar disponible. La pobresa afecta especialment a persones aturades, joves sense qualificació laboral i persones que viuen soles, sobretot dones i gent gran.

Raval

Barri construït als afores de les muralles de les ciutats medievals (amb el pas del temps les muralles es van enderrocar).

Regions urbanes

Àrees en què les xarxes urbanes presenten una grans densitat i les ciutats i els diferents espais urbanitzats formen un continu a penes separat per zones agràries o forestals. Les característiques bàsiques d'aquestes regions són l'especialització dels nuclis que la formen (en usos residencials, industrials, comercials o de serveis), i la dependència entre ells, la qual augmenta amb el grau de desenvolupament.

Hi ha tres tipus de regions urbanes: l'àrea metropolitana, la conurbació i la megalòpoli.

Rerepaís = Hinterland

Territori annex a una ciutat o a un centre comercial. Engloba la zona suburbana de relacions generals directes (migracions quotidianes de mà d'obra i d'empleats, freqüentació de mercats, forniments alimentaris frescs, comunicacions telefòniques dominants, etc), l'extensió regional de relacions comercials dominants (zona d'activitat de la banca local, freqüentació de fires periòdiques, etc), l'àrea de relacions comercials particulars d'alguns centres i també l'extensió regional de la influència intel·lectual (reclutament escolar o universitari, zona de difusió de la premsa local, zona de clientela d'hospitals i clíniques, etc).

Rururbà

Zones de transició entre el camp i la ciutat, resultat del procés de penetració d'usos, funcions i activitats urbanes en les àrees rurals.

Sòl no urbanitzable

És aquell sòl, avui per avui, no urbà ni urbanitzable pel fet d'estar sotmès a algun règim especial de protecció (pel valor paisatgístic, històric o cultural, per raons científiques, arqueològiques o ambientals, per possibles riscos naturals associats, etc).

Sistema Urbà

1. Un sistema urbà és el sistema que formen les ciutats que es relacionen entre elles. Aquestes relacions són dinàmiques i s'expressen en moviments i intercanvis de població, mercaderies, capital i informació de tota mena.
2. Són les xarxes urbanes enteses com a organismes dinàmics, en què els diferents nuclis es coordinen de cara a aconseguir uns determinats objectius. Estan configurats per una gran varietat d'elements: el sòl i els immobles, les infraestructures productives i de serveis, els elements mòbils, les xarxes de comunicació i transport, i l'ordenament legal. És a dir, allò que caracteritza als sistemes urbans són els fluxos del sistema [veure Fluxos del sistema].

Sistema Urbà Integrat

Es pot afirmar que un sistema urbà està integrat quan les relacions que s'estableixen entre els diferents nuclis que el formen són intenses.

Sòl urbà

És el sòl ja transformat que compta, com a mínim, amb accés del trànsit rodat, subministraments d'aigua (evacuació inclosa) i d'energia elèctrica, i que està consolidat per l'edificació; és a dir, és aquella àrea de caire urbà ja disponible i proveït d'aigua, llum, clavegueram, amb accés al trànsit rodat, edificis, etc.

Sòl urbanitzable

És aquell sòl que, segons la llei, no és considerat com a sòl urbà ni de sòl no urbanitzable. És aquell sòl que podrà ser objecte de transformacions oportunes -segons normativa vigent- per tal de poder ser urbanitzat. Per poder-ho ser no ha d'estar sotmès a cap tipus de règim especial de protecció.

Subàrea

Zona inferior a l'àrea, especialment amb relació a l'administració i a les activitats comercials (*subàrea comercial*), integrada per alguns municipis, però amb dependència del nucli urbà principal o centre d'àrea.

Suburbi

Part d'una ciutat, habitualment perifèrica, considerada de qualitat inferior al nucli vital. Històricament, *suburbi* era sinònim de *raval*; modernament, però, més fixat raval en el sentit de barri antic intramurs o immediat a les muralles i diferenciat de la ciutat originària, el sentit de suburbi s'ha fixat quant al temps (raval contemporani, sovint posterior a l'enderrocament de les muralles), però s'ha diversificat en l'espai. Els suburbis corresponen a antics nuclis degradats, annexats al municipi central o no, o bé a espais marginals urbanitzats anàrquicament o amb uns serveis gairebé inexistent.

Terme Municipal

1. Territori sotmès a l'autoritat d'un ajuntament.
2. A Espanya, és el territori al què s'estén l'acció administrativa d'un ajuntament; el lloc on està assentat el municipi.

Taxa d'urbanització

Relació entre el nombre d'habitants que viuen en ciutats respecte del total de la població d'un territori.

Territori

Superfície de terra subjecta a una determinada qualificació en la planificació urbanística. Comprèn el *territori urbà*, situat dins la zona edificada o edificable d'una població, destinat a edificis privats o públics, així com a carrers, places, parcs, jardins, etc, i el *territori de reserva urbana*, destinat a ésser urbanitzat, però que legalment encara no té aquesta qualificació. Tots els altres terrenys són considerats *territori rústic*. El procés de planificació implica, entre altres coses, convertir el terreny en sòl d'assentament pla i sòlid i dotar-lo d'una infraestructura de serveis imprescindibles (aigua, llum, gas, clavegueres, etc). Amb la qualificació, el territori adquireix un valor de canvi i esdevé, per al seu propietari, un bé d'inversió que li proporciona unes rendes. La concentració d'activitats i de població a les ciutats, així com l'augment de segona residència, han dut a l'escassetat de territori en les zones urbanes i turístiques, la qual cosa s'ha traduït en un augment considerable del seu preu i ha generat el fenomen de l'especulació del territori, amb una manca absoluta de transparència en el seu mercat.

Unitat de veïnatge

Grup d'habitatges que té incorporats els serveis col·lectius necessaris per al desenvolupament de la vida de la comunitat: escoles bressol, escola primària, centre social, dispensaris, camps d'esport, banys i diversos establiments d'alimentació. La idea, creada per Clarence A.Perry per al pla regional de Nova York (1924), es desenvolupà juntament amb la de *ciutat funcional* (integrada per les quatre funcions: residència, lleure, treball i circulació), on la funció residencial no és considerada tant com la suma d'habitatges unifamiliars, cadascun amb la seva parcel·la, ans com el conjunt d'habitatges amb els seus espais interiors públics, on la propietat és considerada "horitzontal".

Urbanisme

Ciència que estudia les ciutats, la seva planificació i la seva ordenació.

Urbanització

1. Fenomen pel qual les ciutats creixen en nombre, població i superfície, i fan extensiva la seva forma de viure.

2. Procés de concentració de la població en àrees urbanes, generant un nucli urbà major (ciutats amb models de vida semblants als anteriors) com a conseqüència de l'augment de la població i de la superfície que ara ocupa.

3. Poblats, barri, etc..., establert de nou segons un pla de conjunt. Qualsevol espai antròpic.

[→ veure **agents urbans**]

Podem diferenciar diferents categories de països segons el nivell d'urbanització:

- a) **Països amb més del 80% de població urbana:** Països que tenen en comú una gran ciutat o unes poques que agrupen la quasi totalitat de la població i amplis territoris subpoblats (Suècia, Àustria, Islàndia, Nova Zelanda). L'excepció és Bèlgica (país més urbanitzat del món amb un 96% de població urbana).
- b) **Països entre el 60 - 80% de població urbana:** Es tracta de països industrialitzats com el Regne Unit (78%), Japó (76%), Canadà (76%). Són països amb una xarxa urbana constituïda.
- c) **Països poc urbanitzats:** Menys del 20% de població urbana. Països del Tercer Món, quasi sempre amb un passat colonial i poc industrialitzat. El creixement de les ciutats es produeix de forma molt accelerada.

Veïnat

Grup de cases de camp o d'altres habitatges units o relativament propers entre ells; caseria.

Vila

Població que, sense tenir el títol de ciutat, té alguns privilegis o un nombre d'habitants prou elevat per a distingir-se dels pobles.

Xarxa urbana

1. Conjunt de ciutats que integren un territori o un Estat.

2. Les ciutats no es troben aïllades en un territori, sinó que es relacionen amb altres ciutats. Aquest conjunt de relacions -econòmiques, socials, culturals, polítiques- fa que les ciutats d'un territori adquireixin una complementarietat i una diferenciació de funcions i que formin un conjunt jerarquitzat de centres anomenat xarxa urbana.

Zona

Àrea urbana en què hom limita els usos i les densitats permeses. La planificació urbanística, a partir dels anys seixanta, ha tendit a definir les zones primerament per l'ús prioritari o exclusiu que hom els dóna (ús residencial, industrial, etc, o altres de més específics, com l'hospitalari, el portuari, etc) i, en segon lloc, per la intensitat màxima que hom permet, la qual és determinada per la grandària de la unitat base (com és ara la petita indústria o la gran indústria) o, en el cas de la residència, pel tipus arquitectònic i la densitat que li correspon (com l'eixample intensiu, l'eixample semi intensiu, la ciutat jardí intensiva, la ciutat jardí extensiva, etc). Les zones residencials més típiques han estat el nucli antic (que reuneix les àrees urbanes que resten de la ciutat històrica),

Zona rural

[veure Llogaret]

Zona semiurbana

[veure Poble]

Zona suburbana

Aquesta zona no té un origen vinculat al desenvolupament industrial com acostuma a passar als suburbis, ni presenta els problemes de planificació urbana que aquests solen tenir.

Zona suburbial o Ciutats dormitori

Té un origen vinculat al desenvolupament industrial i, a vegades, sol presentar una sèrie de problemes o mancances de planificació. Ciutat en la qual predomina la funció residencial, mancada de llocs de treball i en què la població es desplaça a una altra ciutat per treballar.

Zona urbana

[veure Ciutat]

Zonificació

Descomposició de la ciutat en zones segons usos i densitats.

Quadre de HARRIS: DESCRIPCIÓ DEL MÓN RURAL I URBÀ RESPECTE LES CARACTERÍSTIQUES DE LES PERSONES QUE HI HABITEN

Característiques	Món rural	Món urbà
Ocupació	Majoria de la població treballa en el sector agrícola. En la comunitat existeixen poques persones no agrícoles.	La majoria treballa en la indústria i en els serveis.
Medi	Predomini de la naturalesa sobre el paisatge antròpic. Relació directa de l'home sobre el medi natural.	Més gran aïllament amb el medi natural. Predomini del paisatge antròpic.
Dimensions	Habitatges aïllats o petits assentaments.	Dimensions més grans que els nuclis rurals de la regió.
Densitat	En el mateix període de temps i regió, menys densitat. Densitat i ruralisme estan negativament relacionats.	Més gran que en el món rural en el mateix període de temps i regió. La urbanització i la densitat es relacionen positivament.
Heterogeneïtat	Gran uniformitat en les característiques psicològiques i socials dels seus habitants.	Major nivell d'heterogeneïtat que en els pobles rurals (en un mateix període de temps o regió).
Estratificació social	Menor que en la ciutat	Major que en el món rural
Mobilitat	Menor mobilitat espacial, ocupacional i social que en la ciutat.	Major que en el medi rural.
Sistemes de relació	Menys contactes i les relacions socials es produeixen en un àmbit menor que el de la ciutat. Predomini de les relacions primàries.	Contactes més nombrosos i en àmbits més amplis que en el món rural. Relacions secundàries (més superficials i impersonals)

Josep Margarit i Duran
josep.margarit@escolapia.cat

<http://www.escolapia.cat/terrassa/aulavirtual/index.html>

Gener de 2009
(última actualització: febrer de 2009)

[versió 1.5]